

УДК 343.272(477)

ПРАВОВА ПРИРОДА КОНФІСКАЦІЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ: СУТНІСНИЙ ТА ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Василь ПОЛЯКОВ,
аспірант кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»

SUMMARY

The article analyzes the legal nature of confiscation types, and also determines their place in the system of measures of criminal law. The research has been carried out on the matter of nature of property confiscation as a form of a penalty and measure of criminal law for legal persons, and special confiscation as other measures of criminal law. Legal characteristics of the existing confiscation types were compared, and their distinctive and common features have been defined. As a result, the conclusions were made about legal nature of the determined confiscation types in the Criminal Code of Ukraine.

Key words: legal nature, confiscation of property, confiscation of property of juridical person, special confiscation, penalty, measures of criminal law.

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано правову природу видів конфіскації, а також визначено їх місце в системі заходів кримінально-правового характеру. Досліджено думки вчених із приводу сутності конфіскації майна як виду покарання та заходу кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, а також спеціальної конфіскації як іншого заходу кримінально-правового характеру. Проведено порівняльно-правову характеристику між видами конфіскації, що існують, та визначено їх відмінні та спільні ознаки, унаслідок чого зроблено власні висновки щодо правової природи закріплених видів конфіскації у КК України.

Ключові слова: правова природа, конфіскація майна, конфіскація майна юридичної особи, спеціальна конфіскація, покарання, заходи кримінально-правового характеру.

Постановка проблеми. Було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 18 квітня 2013 р. № 222-VII, відповідно до якого поряд із конфіскацією майна було введено спеціальну конфіскацію як інший захід кримінально-правового характеру та конфіскацію майна як захід кримінально-правового характеру, що застосовується до юридичних осіб.

Наявність таких змін спонукає до переосмислення інституту конфіскації у кримінальному праві України. Більше того, неможливо висвітлити теоретичні положення, пов'язані з розглядуваним інститутом, попередньо не порівнявши їх та не визначившись із правовою природою законодавчо закріплених видів конфіскації у КК України. У зв'язку із цим І.М. Горбачова виправдано звертає увагу на те, що в численних змінах до норм КК України, що регулюють підстави застосування спеціальної конфіскації, простежується певна непослідовність та нерозуміння її правової природи [1, с. 130].

Мета статті полягає у порівнянні та дослідженні окремих аспектів правової природи видів конфіскації, що існують, у кримінальному праві України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У чинному КК України закріплено такі види конфіскації, як:

- 1) конфіскація майна як вид кримінального покарання (ст. ст. 52, 59 КК України);
- 2) спеціальна конфіскація як інший захід кримінально-правового характеру (ст. ст. 96-1, 96-2 КК України);
- 3) конфіскація майна як захід кримінально-правового характеру, що застосовується до юридичних осіб (ст. 96-6, 96-8 КК України).

О.В. Козаченко поряд із вищезазначеними видами конфіскації виділяє спеціальну конфіскацію, яка була передбачена в Особливій частині КК України [2, с. 47].

Згодом законодавець вилучив спеціальну конфіскацію із санкцій статей Особливої частини КК України, відповідно до чого виділення цього виду конфіскації вже є неактуальним. З приводу цього Н.А. Мирошниченко свого часу зазначала, що спеціальна конфіскація за своєю природою відрізняється від конфіскації майна, і тому в санкціях статей Особливої частини КК України може бути зазначена лише конфіскація як додатковий вид покарання, а не спеціальна конфіскація, яка не є покаранням [3, с. 179].

У свою чергу, В.В. Березнер виділяє такі види конфіскаційних заходів: 1) конфіскацію майна (ст. 59 КК України); 2) спеціальну конфіскацію грошей, цінностей та іншого майна у особи, що вчинила злочин або суспільно небезпечне діяння (ч. 1 ст. 96-1 КК України); 3) спеціальну конфіскацію грошей, цінностей та іншого майна у третьої особи (ч. 4 ст. 96-2 КК України); 4) спеціальну конфіскацію майна, вилученого з цивільного обороту (ч. 3 ст. 96-2 КК України); 5) спеціальну конфіскацію усіх перелічених вище предметів, передбачену ч. 9 ст. 100 КПК України [4, с. 178]. Варто відзначити, що така класифікація видів конфіскаційних заходів не позбавлена своїх недоліків, адже є не зовсім зрозумілим, на підставі якого критерію автор виділив п'ять видів конфіскаційних заходів, не вказавши при цьому конфіскацію майна юридичної особи.

Конфіскація майна за своєю кримінально-правовою суттю є додатковим видом покарання. У кримінальному законі під покаранням розуміється захід примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає у передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого (ч. 1 ст. 50 КК України).

Такі вчені, як Н.О. Гуторова, О.В. Козаченко, В.П. Козирєва, І.М. Марогулова, О.С. Пироженко, К.С. Суховаров, І. М. Цокуєва, М.П. Черненко, Д.В. Шаблінська, досліджуючи тему майнових покарань, відносять конфіскацію майна саме до майнових видів покарань.

Під майновими покараннями В.П. Козирева розуміє заходи державного примусу, які встановлені законом про кримінальну відповідальність і застосовуються за вироком суду до осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, та полягають в обмеженні та позбавленні прав засуджених щодо задоволення їхніх майнових інтересів [5].

Позиціонує конфіскацію майна як майновий вид покарання, слід вказати, що вона спрямована на обмеження майнових прав осіб, які були засуджені за кримінальне правопорушення. Таке обмеження стосується виключно приватної власності засудженого. Варто відмітити, що, застосовуючи конфіскацію майна як додатковий вид покарання до засудженого, його не звільняють від відшкодування збитку, заподіяного внаслідок вчиненого кримінального правопорушення. Конфіскація майна застосовується лише з основним покаранням, хоча каральний вплив, як для додаткового покарання, є досить високим. Вона не може бути замінена будь-яким іншим покаранням. У санкціях статей законодавець вказує на обов'язковість або факультативність конфіскації майна.

Г.З. Яремко стверджує, що розділ про інші заходи кримінально-правового характеру розміщений після розділів, які регулюють питання, пов'язані з покаранням. У зв'язку з цим автор висловлює думку про те, що покарання (у тому числі звільнення від нього чи його відбуття, пом'якшення покарання), судимість також є заходами кримінально-правового характеру [1, с. 90–91]. У свою чергу, О.В. Козаченко, поділяючи всі кримінально-правові заходи на примусові та заохочувальні, відносить конфіскацію майна як вид покарання до примусових каральних кримінально-правових заходів. Отже, слід погодитися з авторами та віднести конфіскацію майна як вид покарання до системи заходів кримінально-правового характеру зі вказівкою на її примусовий та каральний характер.

Досліджуючи сутність та правову природу спеціальної конфіскації, слід зосередити увагу на дефініції «правова природа», що розкривається через визначення поняття «право» [7, с. 25]. Виходячи з вищезазначеного, слід погодитися із визначеннями правової природи, яке пропонує нам С.С. Алексєєв. Автор визначає юридичну природу (правову природу) через юридичні характеристики правового явища, що дають змогу побачити структуру, місце і роль серед інших правових явищ відповідно до його соціальної природи [8, с. 227].

Враховуючи це, перед нами стоїть завдання встановити не тільки сутність спеціальної конфіскації як кримінально-правового явища, але і галузеву приналежність спеціальної конфіскації – її правову природу.

Нормативне закріплення спеціальної конфіскації у різних галузях права свідчить лише про її міжгалузевий характер, при якому цілі та предмет (суспільні відносини) є різними в залежності від тієї чи іншої галузі.

Однак серед вчених у доктрині кримінального права розвивається бурхлива дискусія з приводу віднесення спеціальної конфіскації до кримінально-правової чи до кримінально-процесуальної сфери.

Одна група науковців стоїть на позиціях кримінально-правової природи спеціальної конфіскації (Н.О. Гуророва, Н.Ф. Кузнецова, Л.Л. Крутліков, М.І. Хавронюк), а інші відстоюють кримінально-процесуальну природу цього явища (В.М. Бурдін, О.К. Марін).

Віднесення спеціальної конфіскації лише до кримінально-процесуальної сфери є досить спірним моментом з двох позицій. По-перше, спеціальна конфіскація за своїми цілями та предметом цілком відноситься до заходів кримінально правового впливу, і тому її регулювання лише процесуальними нормами є неприпустимим, адже вони є вторинним регулятором суспільних відносин, які

містять правила про порядок реалізації норм матеріального права. Таким чином, не слід процесуальну норму виставляти як первинний регулятор суспільних відносин. По-друге, з точки зору кримінально-правової сутності спеціальної конфіскації, головна її ціль не пов'язана із забезпеченням речових доказів у кримінальному провадженні.

У свою чергу, законодавець передбачив спеціальну конфіскацію в КК України та КПК України. Такий підхід відповідає кримінально-правовій природі спеціальної конфіскації, а також її завданням та правилам взаємозв'язку норм матеріального та процесуального права. Хотілось би відмітити, що законодавець, вибравши такий шлях вирішення розглядуваної проблеми, не в повній мірі вправся із поставленим завданням, оскільки і досі, на жаль, існує неузгодженість положень матеріального та процесуального права [9, с. 6–7]. Окреслюючи шляхи удосконалення спеціальної конфіскації, Н.А. Орловська також вказує на необхідність усунення дублювання кримінально-правових та кримінально-процесуальних приписів, що суттєво заплутує розуміння правової природи спеціальної конфіскації та її цілеспрямованість [10, с. 47]. Провівши детальний аналіз у цьому напрямі, І.В. Глов'юк зазначає на доцільність скасування в ч. 9 ст. 100 КПК України вказівок на гроші, цінності та інше майно, які можуть виступати в якості предмета спеціальної конфіскації як заходу кримінально-правового характеру [9, с. 7].

Досить цікавим є те, що, звертаючись до міжнародно-правової регламентації спеціальної конфіскації, В.І. Михайлов стверджує, що ні в одному з міжнародних нормативно-правових актів не вказується на те, в якій галузі законодавства вона повинна бути закріплена [11, с. 75]. Можливо, такий підхід міжнародної спільноти є правильним, адже віднесення лише до конкретної галузі законодавства є дискусійним, беручи до уваги її міжгалузеву «гнучкість».

Розмірковуючи про сутність природу спеціальної конфіскації, яка чітко не визначена в кримінальному законодавстві, варто відштовхуватися від того, що вона, відповідно до чинного КК України, відноситься до інших заходів кримінально-правового характеру, які відрізняються від покарання за сутністю, підставами та випадками застосування. З таких позицій можна прослідкувати логіку законодавця, яка полягає у тому, що заходи кримінально-правового характеру, які не ввійшли до системи покарань, віднесені до «інших заходів кримінально-правового характеру» [6, с. 89]. У доктрині кримінального права деякі науковці відносять спеціальну конфіскацію до різновиду конфіскації майна (К.М. Орбець, Г.М. Собко). Інші вчені проти віднесення її до виду конфіскації майна (В.М. Бурдін, І.М. Горбачова, Н.А. Мирошніченко, Є.Л. Стрельцов, В.І. Цимбалюк, І.І. Чугуников та інші).

Підтримуючи позицію останньої групи вчених, постає питання з приводу можливості та доцільності віднесення спеціальної конфіскації до одного з чотирьох видів заходів кримінально-правового впливу, які, на думку В.А. Тулякова, мають бути в КК України поряд із покаранням. З точки зору автора, у чинному законодавстві де факто існують 4 групи заходів: безпеки, соціального захисту, компенсації, кримінально-правового заохочення [12, с. 10].

О.В. Козаченко спеціальну конфіскацію (передбачену в Загальній частині КК України) відносить до примусових некаральних інших кримінально-правових заходів [2, с. 48].

Н.О. Гуророва та О. А. Шаповалова свого часу також вказували на доцільність віднесення спеціальної конфіскації до інших заходів кримінально-правового характеру, що мають бути докладно врегульовані нормами Загальної частини КК України [13, с. 64].

Спираючись на положення КК України та на міжнародно-правову регламентацію спеціальної

конфіскації, а також враховуючи те, що вона не містить карального елемента, обмежує поведінку осіб, до яких застосовується, та спрямована на попередження злочинів, спеціальну конфіскацію можна віднести до заходів безпеки. Вони характеризуються заходами обмежувального характеру, що застосовуються від імені держави за мотивованим рішенням суду до особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене кримінальним Законом, і становить небезпеку для суспільства; спрямовані на попередження і припинення порушення права або на припинення дій, що порушують (або здатні порушити) інтереси інших осіб, суспільства, держави, усунення передумов криміногенної ситуації, попередження вчинення такою особою нових суспільно небезпечних діянь, а також на захист прав та інтересів суспільства і держави від суспільно небезпечних посягань з боку такої особи [14, с. 22].

До заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб поряд зі штрафом та ліквідацією юридичної особи, законодавець також відніс конфіскацію майна (ч. 1 ст. 96-6 КК України). Внаслідок прийняття Закону від 13 травня 2014 р. № 1261-VII КК України було доповнено новим розділом XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб». Однак, як вдало зазначають М.І. Панов та С.О. Харитонов, у законі не визначена юридична природа і сутність заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб [15, с. 47]. Такий стан речей ускладнює розуміння сутності конфіскації майна, що застосовується до юридичних осіб, і цілком об'єктивно викликає дискусію серед теоретиків з приводу того, визнавати її видом покарання чи видом кримінально-правових заходів щодо юридичних осіб.

М.І. Панов та С.О. Харитонов, проводячи аналіз заходів кримінального характеру щодо юридичних осіб у порівнянні з окремими видами покарань, вказують на те, що вони являють собою спеціальні види покарань, на підставі чого конфіскацію майна, яка застосовується до юридичної особи, визнають видом конфіскації майна як виду кримінального покарання, що виступає елементом системи покарань. Таким чином, конфіскацію майна юридичної особи визнають однією із форм (видів) реалізації кримінальної відповідальності [15, с. 47].

А.І. Зіневич, О.В. Козаченко, С.Я. Лихова не поділяють вищевказаної позиції та стверджують, що конфіскація майна юридичної особи є окремим видом конфіскації, яка не є покаранням. Вона являється одним із видів кримінально-правових заходів щодо юридичних осіб [2, с. 51]. Також на доцільність застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру, у тому числі й конфіскації майна, вказує низка російських вчених, таких як В.А. Номоконов, Н.В. Щедрін та А.А. Востоков.

На нашу думку, слід визнати, що конфіскація майна юридичної особи не є покаранням, а являє собою захід кримінально-правового характеру, що застосовується до юридичних осіб, з ряду причин.

По-перше, конфіскація майна юридичної особи закріплена у Розділі XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб». Більше того, у ст. 96-6 КК України законодавець чітко передбачив, що конфіскація майна виступає одним із видів заходів кримінально-правового характеру, що застосовується до юридичних осіб, хоча в той же час і не розкрив сутність розглядуваних заходів.

По-друге, якби «конфіскація майна» юридичної особи виступала спеціальним видом покарання, то, відповідно, вона б знайшла своє закріплення у санкціях статей Особливої частини КК України, за які можливо застосувати до юридичних осіб заходи кримінально-правового характеру. Так, у ч. ч. 1, 2 ст. 368-3 та ч. ч. 1, 2 ст. 368-4 КК України

конфіскація майна не передбачена у санкціях. В усіх інших статтях, які є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру, конфіскація майна все ж закріплена у санкціях, і це пояснюється лише тим, що «конфіскація майна» юридичної особи має ідентичну назву з «конфіскацією майна» фізичної особи, що застосовується як вид додаткового покарання, і тому передбачена у санкціях.

По-третє, конфіскація майна юридичної особи не є спеціальним видом покарання, оскільки юридичну особу складно визнати суб'єктом кримінальної відповідальності, бо це приведе до утворення в кримінальному законодавстві двох систем принципів і підстав кримінальної відповідальності та покарання [16, с. 128]. В цьому випадку слід погодитися із твердженням Н.А. Мирошніченко, яка піднімає на обговорення питання з приводу того, чи може бути поряд із фізичною особою суб'єктом злочину юридична особа та яким чином ці положення співвідносяться зі спеціальними принципами кримінального права (принципом винної відповідальності та принципом індивідуалізації відповідальності і покарання) [3, с. 179].

По-четверте, відповідно до ч. 1 ст. 50 КК України покарання застосовується лише до особи, визнаної винною у вчиненні злочину (складно встановити психічне ставлення юридичної особи до вчиненого кримінального правопорушення). У такому випадку визнання конфіскації майна юридичної особи видом покарання порушує принцип винної відповідальності і принцип індивідуалізації покарання.

Для подальших теоретичних розробок та сутнісного розуміння видів кримінально-правової конфіскації необхідним є проведення порівняльно-правової характеристики:

1. Спеціальна конфіскація, у порівнянні з конфіскацією майна, застосовується не тільки до особи, яка визнається винною у вчиненні злочину, але й до особи, яка не підлягає кримінальній відповідальності у зв'язку з недосягненням віку, неосудністю або іншими підставами, які звільняють особу від кримінальної відповідальності (ч. 3 ст. 96-2 КК України). Поряд із цим конфіскація майна юридичної особи застосовується лише у тому разі, коли уповноважену особу, яка діє від імені та в інтересах юридичної особи, буде визнано винною у вчиненні одного із злочинів, передбачених в ст. 96-3 КК України, та при умові, що буде застосована ліквідація до юридичної особи.

2. Спеціальна конфіскація, на відміну від конфіскації майна як виду покарання та заходу кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, призначається не тільки за вироком суду, але й за відповідною ухвалою суду (ч. ч. 2, 3 ст. 96 КК України).

3. Конфіскація майна та спеціальна конфіскація застосовуються до фізичних осіб, натомість конфіскація майна юридичної особи може бути застосована лише до юридичних осіб.

4. На протипагу конфіскації майна як виду покарання спеціальна конфіскація може застосовуватися до осіб, які не вчиняли конкретних злочинних дій, у цьому випадку мова йде про третіх осіб. Поряд з цим проблему колективної відповідальності можна помітити при застосуванні конфіскації майна до юридичної особи. Складність питання полягає в тому, що інші особи, які володіють корпоративними правами щодо юридичних осіб та не мають ніякого відношення до злочинних дій уповноваженої особи, яка діяла від імені та в інтересах юридичної особи, знають кримінально-правового впливу з боку держави.

5. Спеціальна конфіскація не може бути застосована до майна, яке перебуває у власності добросовісного набувача (спрямована лише на майно, яке пов'язане зі вчи-

ненням злочину або було отримане від нього). Але у цьому контексті таке законодавче визначення, як зазначають Є.Л. Стрельцов та І.І. Чугуников, потребує уточнення. Подібні пропозиції стосуються предмета спеціальної конфіскації, до якого необхідно включати гроші, цінності та майно, отримані із законних джерел, але використані в будь-який спосіб для вчинення злочину [9, с. 7]. У свою чергу, конфіскація майна призначається лише на майно, яке є власністю засудженого і не пов'язане будь-яким чином зі злочинном. Із приводу конфіскації майна юридичної особи законодавець лише вказав, що вилученню буде підлягати майно юридичної особи без визначення його правового типу.

6. На відміну від загальної конфіскації та конфіскації майна юридичної особи спеціальній конфіскації підлягають грошові кошти у разі унеможливлення вилучення такого майна з тих чи інших підстав, передбачених в КК України. Спеціальна конфіскація можлива і в тому разі, якщо гроші, цінності та інше майно, зазначені у пункті 1 ч. 1 ст. 96-2 КК України, були повністю або частково перетворені в інше майно. У такому разі вилученню підлягає повністю або частково перетворене майно.

7. Конфіскація майна застосовується за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості (злочини середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі). У той же час спеціальна конфіскація та конфіскація майна юридичної особи (ст. 160 та 436-1 КК України) можуть застосовуватися і за певні злочини невеликої тяжкості. Хотілось би звернути увагу на те, що обмеження сфери застосування спеціальної конфіскації відповідною категорією злочинів, передбачених у ч. 1 ст. 96-1 КК України, є невиправданим та створює ряд проблем у практичній діяльності, оскільки відповідно до чинної редакції спеціальна конфіскація не охоплює всі ті злочини, де вилучення майна, яке пов'язане зі вчиненням злочину або було отримане від такого, в межах спеціальної конфіскації є необхідним.

8. Перелік майна, що не підлягає конфіскації за судовим вироком, враховується лише при застосуванні конфіскації майна як додаткового покарання. Поряд із цим спеціальна конфіскація не застосовується до майна, яке підлягає поверненню власнику (законному володільцю) або призначене для відшкодування шкоди, завданої злочином. Із приводу конфіскації майна юридичної особи законодавець ніяких обмежень не встановив.

9. Факт вилучення законодавцем спеціальної конфіскації із санкцій Особливої частини КК України та відсутності конфіскації майна як заходу кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб у санкціях статей (ст. 160, ч. ч. 1, 2 ст. 368-3, ч. ч. 1, 2 ст. 368-4 КК України) свідчить про те, що їм не притаманні властивості, які характерні для покарання, що має місце не тільки в Загальній частині, але і в санкціях статей Особливої частини КК України.

10. Вилучення відповідного обсягу (частини) майна, яке підлягає спеціальній конфіскації, не залежить від характеру та ступеню суспільної небезпеки діяння, особистості злочинця, наявності обтяжуючих та пом'якшуючих обставин. Тобто вилученню буде підлягати лише те майно, яке якимось чином пов'язане зі злочином (було призначене для вчинення злочину або отримане внаслідок нього), без урахування судом будь-яких додаткових вищезазначених обставин. У свою чергу, при призначенні конфіскації майна суд при визначенні частини майна або предметів які будуть підлягати конфіскації, враховує ряд обставин. Від призначення основного покарання буде залежати розмір конфіскації майна. Це пов'язано із тим, що суд за рахунок конфіскації майна як додаткового покарання (призна-

чаючи повне або часткове вилучення) може підсилувати репресивність основного покарання.

11. Досить складно погодитися із тим, що спеціальна конфіскація має на меті кару. Слід приєднатися до позиції І.М. Горбачової, яка вказує, що спеціальна конфіскація не містить у собі каральної сутності, а тому не вимагає встановлення відповідності такого заходу ступеню тяжкості вчиненого злочину [1, с. 130]. Щодо кари слід зазначити те, що вона полягає у застосуванні судом до засудженого такого комплексу обмежень його прав та свобод, який буде відчутним і водночас достатнім для досягнення основних цілей покарання [17, с. 17]. У цьому контексті необхідно звернути увагу на обмеження прав та свобод засудженого як на обов'язкову складову частину кари. Постає питання, чи буде засуджений зазнавати обмежень прав та свобод при спеціальній конфіскації, адже вона не може бути застосована до майна, яке перебуває у власності добросовісного набувача і ніяким чином не пов'язане зі злочином, та як можна обмежити те, на що засуджений і так не має законних прав? Таким чином, можна припустити, що спеціальна конфіскація як захід кримінально-правового характеру серед своїх цілей не передбачає кару. Хоча для кримінального покарання кара, можливо, і не є основним, але однозначно являється важливим завданням. Ця проблема має й інший бік. Коли спеціальній конфіскації підлягає майно, яке знаходиться у власності засудженого, але, наприклад, було використане як знаряддя вчинення злочину, у такому разі варто вказати, що вилучення такого майна буде переслідувати мету попередження. Ще одним підтвердженням того, що конфіскація майна юридичної особи не є покаранням, є мета покарання, яка, на нашу думку, не може бути досягнута по відношенню до юридичної особи.

12. Відсутність спеціальної конфіскації та конфіскації майна юридичної особи в системі покарань свідчить про те, що вони не мають тих якостей, які властиві конфіскації майна як виду покарання. Взагалі система покарань являє собою перелік заходів, які закріплені у кримінальному законі, перебувають у кореляційних зв'язках та спрямовані на реалізацію цілей покарання.

13. Конфіскація майна юридичної особи застосовується судом у разі ліквідації юридичної особи (ст. 96-8 КК України). Такий припис свідчить про обов'язковість застосування судом конфіскації майна юридичної особи у разі вчинення її уповноваженою особою будь-якого із злочинів, передбачених ст. ст. 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 258-258-5, 436, 436-1, 437, 438, 442, 444, 447 КК України, за які передбачено ліквідацію юридичної особи. Натомість конфіскація майна як вид покарання може носити як обов'язковий, так і факультативний характер для судді, який визначається в санкції статті КК України. Щодо спеціальної конфіскації майна особи суд на власний розсуд вирішує питання про її застосування до особи, враховуючи всі умови (ст. 96-1 КК України) та підстави (ст. 96-2 КК України). На думку І.М. Горбачової, відсутність у ст. ст. 96-1–96-2 КК України вказівки на обов'язковість застосування спеціальної конфіскації в кожному конкретному випадку (з метою обмеження судової дискреції) призведе до того, що норми про спеціальну конфіскацію будуть «мертвими» [1, с. 133].

14. У порівнянні із конфіскацією майна застосування спеціальної конфіскації не тягне за собою судимості як спеціального юридичного статусу, який враховується при притягненні особи до кримінальної відповідальності за вчинення нового злочину.

Схожість кримінально-правових видів конфіскації майна полягає у їхній приналежності до системи заходів кримінально-правового впливу, які знайшли своє закріплення в КК України та спрямовані на досягнення

єдиної мети – протидії злочинності, захисту суспільства від антисоціальної активності певних осіб, небезпечних ситуацій та відновлення порушеного злочинним посяганням стану [17, с. 17].

Висновки. У світлі вищезазначеного слід вказати, що конфіскація майна є додатковим видом покарання, що має кримінально-правову природу, а також закріплена у системі покарань і має всі ознаки, які їм властиві. Конфіскація майна знаходить своє вираження як у Загальній частині, так і в санкціях статей Особливої частини КК України.

Спеціальна конфіскація як захід безпеки віднесена до інших заходів кримінально-правового характеру. На нашу думку, невизначеність сутності інших заходів кримінально-правового характеру на законодавчому рівні призводить до ряду проблемних питань, які безпосередньо впливають на ефективність застосування спеціальної конфіскації. Приєднуючись до дискусії у кримінально-правовій сфері, ми дотримуємося кримінально-правової природи спеціальної конфіскації з обов'язковим узгодженням її регулюванням кримінально-процесуальними нормами, які є вторинним регулятором суспільних відносин і містять правила про порядок реалізації норм матеріального права.

Конфіскація майна юридичної особи визначена як особливий захід кримінально-правового характеру, що застосовується до юридичних осіб, який не є спеціальним видом покарання.

Отже, спеціальна конфіскація та конфіскація майна юридичної особи не є кримінальними покараннями, а являють собою специфічні види заходів кримінально-правового впливу. В цілому, види конфіскації в кримінальному законі мають між собою відмінні та спільні ознаки, які їх характеризують, відмежовують один від одного та водночас визначають їх сутність.

Список використаної літератури:

1. Горбачова І.М. Спеціальна конфіскація в кримінальному праві України: пробіли та перспективи удосконалення / І.М. Горбачова // Вісник південного регіонального центру Національної академії правових наук України. № 9. Одеса – 2016. – С. 129–135.
2. Козаченко О.В. Види конфіскацій за кримінальним законом України / О.В. Козаченко, А.І. Зіневич. // Новітні кримінально-правові дослідження. – 2015. – С. 47–51.
3. Мирошниченко Н.А. Пропозиції щодо вдосконалення Кримінального кодексу України / Н.А. Мирошниченко // Вісник південного регіонального центру Національної академії правових наук України. № 5. Одеса – 2015. – С. 176–182.

4. Березнер В.В. Спеціальна конфіскація як захід протидії корупційним злочинам: юридична природа та зміст / В.В. Березнер // Вісник південного регіонального центру Національної академії правових наук України. №7. Одеса – 2016. – С. 176–184.

5. Козирева В.П. Кримінальні покарання майнового характеру за законодавством України : дис. канд. юр. наук : 12.00.08 / Козирева В.П. – Київ, 2007. – 211 с.

6. Яремко Г.З. Система заходів кримінально-правового характеру / Г.З. Яремко // Часопис Академії адвокатури України, Том 7, № 4 (25). 2014 р. – С. 90–91.

7. Комиссарова Е.Г. Формально логические аспекты понятия «правовая природа» / Е.Г. Комиссарова. // Вестник Пермского университета. – 2012. – № 2. – С. 23–29.

8. Алексеев С.С. Общие дозволения и запреты в советском праве / С.С. Алексеев. – Москва: Юридическая литература, 1998. – 288 с.

9. Стрельцов Є.Л. Спеціальна конфіскація у світлі кримінально-правових та кримінально-процесуальних постулатів / Є.Л. Стрельцов, І.І. Чугуников, І.В. Глобюк // Юридичний Вісник України. – 2016. – № 16. – С. 6–7.

10. Орловська Н.А. До питання про предмет спеціальної конфіскації / Н.А. Орловська // Новітні кримінально-правові дослідження – 2016. – С. 44–47.

11. Михайлов В.И. Конфискация в национальном и международном уголовном и уголовно-процессуальном праве / В.И. Михайлов / Законодательство. 2007. № 3. – С. 71–78.

12. Туляков В.О. Апроксимация у кримінальному законодавстві / В.О. Туляков // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 47. – С. 7–11.

13. Гуророва Н. Конфіскація майна за кримінальним правом України: проблеми та перспективи / Н. Гуророва, О. Шаповалова // Право України. – 2010. – № 9. – С. 56–65.

14. Горбачова І.М. Заходи безпеки в кримінальному праві (порівняльно – правовий аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та криминологія»; кримінально-виконавче право / І.М. Горбачова – Київ, 2008. – 35 с.

15. Панов М.І. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб як новела у кримінальному законодавстві України / М.І. Панов, С.О. Харитонов // Вісник Асоціації кримінального права України, 2014, № 2(3) – С. 44–55.

16. Лихова С.Я. Юридичні особи як суб'єкти кримінальної відповідальності за КК України / С.Я. Лихова // Юридичний вісник 4 (33) 2014 – С. 128–132.

17. Призначення покарання : навч.-метод. посібн. / авт. кол., відп. ред. В.О. Туляков. – О.: Фенікс, 2011. – 116 с.